

BIDEAN

Nire langille-denboran, ez dot euki beste ipar-aririk, lanen elburua lortu baino, beste inguruko gauzak kontuan euki gabe. Bide eraginkor onek, gaur arte, gauza asko ekarri daust: onerako? Txarrerako? Azken batez poza, nere baitan ardurak bete dodazelako, edo alegin guztiak egin dodazelako.

Izakera onen etorria, aurka beti kokatu jat: nire aurrean amaitubako gauzak, oker, gogo aundi barik egindakoak eta abar agertzen ziranean. Bai, begi-belarrira etorten jatazan, Frankok edo bere gobernuko oldozmenak, burnigintzako bidetik, nire lanak, Espaina euren eratara zuzentzeko naian.

Ori dala ta, esan bearrezkoak dodaz: orduan abiadan ipini ziran eritzi oneik, elburuaren aurka zirela. Eta ikaragarritzko kalteak lortu ebezan gure Euskalerrian. Batez be, gure erriak ekarzan gizon/emakume artean, etorkizko indarra natur-legeen bitartetik elburuari begira, zati-tu ebelako. Zer esanik ez urrunggoko gizarte mailan, dirua jabetu zan lez, bata-besteari bultz egiten, nork-geiago beren aldera ekarteko. Orregaitik, gaur ikusten gara borondateko indar ezean, lotura barik; nortasunik gabe. Elburuaren ardurak, Arimarenak direlako; eta dirua gai dan lez, ordearen ardurazkoa "sekula be ez elburu!".

Baina, zelan lortu zan au. 1958an, nik 18 urte neukazala, aldakuntza gogor bat izan zan lanari buruz: ararte, lan-bideko arduraren mallak, jakinen bidea garaituaz eskuratu egiten ziran. Au da, guk lana bukatuten zanean erakutsi bear geuntson arduradunari; berak, an ikusten eban: jakintza, trebetasuna, gogoia, ontasuna, denbora eta abar. Ortik zabaltzen zan atea bakoitza bere neurriekuan kokatzeko. Baina, ainbateko lekutik itaun-erantzuna agertu zalako: "sabemos trabajar", "pues..., tenemos que hacer mas". (baleikete Europa'ko jaurkintzetan asi zirela bide ori zabaltzen. Okerra benetan!. Orduan Ameriketara ziren ekonomilari ospatsuen, Friedman eta taldeen aolku-babesen gogamenak ontzat artu zirelako). Itaun onen ostetik, ez zan bear agurgarritzko jakituririk, lanak zuzen-bidetik eroateko, eta gizonak bere neurri lekutan kokatzeko; akulariak baino!. Or azi zan nirentzat, mendebal alde guztian izugarritzko lapurketa. Eta or gure ikaragarritzko alda-beerakada. Ez Francok etorkizun ori gogoan euki ebalako, faziztak gordetzaille diralako, eta eskubitar oneik, sekula ez diralako aurretik joaten, beti egindako pillora joaten diralako. Franco, irun-tsi ebalako mendebalean sortutako eta geratu ezinezko aize-beltz indartsu ori. Gero!, asmatu eban, Europa'ko

kaisarkerien ez-ikusi egitea, eta Amerikarraren babespean, zelan alegindu bear zan, bere Espaina aundia egiteko, eta berezko-erriak desagertzeko.

Garrantzi aundikoak ziran aiek 1958, 59, 60, 61'eko urteak Euskalerrarentzat, beti prest agertu ginalako ainbeste lan-bitartetik gure etxea biztuteko, bai gure gurasoak, euren zoritxarreko bizi denboratik gure gaztetasuna jakiturian bideratzeko.

Gertu egon ziran beti gure arinagokoak, bai gu be. Ez zan bear gauza aundirik, lan-toki bat abiadan ezartzeko. Dana zan, erbesteko errietatik langailuak ekartea, gogo zarrarekin, eta gure indar iraunkorraz etenbako lanari ekin.

Batera izugarritzko borroka izan gendun gure izkuntzari buruz. Eurok gure mingaina moztu gurean, eta guk geure elburua. Ebagi be zati bat egin euskuen, gaur, gure erriaren zorionerako, konpontzeko bidean josten asi garana.

Bai, gauza asko sortu eta sartu egin ziralako azkatasunerako alegina geiago naaztuaz: Espaniatik atzerritar asko, Marx, Hegel, alderdi mota guztikoak eta abar gure banakuntzarako. A ta guzti, danak bear ziran, zati guztiak borrokara sartzen ginelako, eta olan ez ginen errikoak bakarrik, atzerritar geienak sartu ziran euren erara, danon etsaia bastartzeko.

Onein etorkeran, niretzat urte-argiduna 1964koa izan zan, konturatu nintzelako, ez bakarrik gure mingaina moztu egin gure ebela, bai gure burua be moztuteko aleginean ibili zirela. Argibide orregaz, lan-tokian topo egin nintzalako konturatu barik, eta konturatzeko era berezia izan zalako.

Urte ortan (1964), joan ziran Paris'en kokatuta dagoan Renault'eko lan tokira, gure lan-tokiko (Forjas de Amorebieta) ordezen bat a ikustera; eta oneik ziran: Rekalde'tar Jose Luis, injinerua (Maisua); Kanal'tar Agustin, jakituna; Lopez'tar Jose Mari, arduraduna; eta Bilbao'tar Juan Karlos, langilea.

Itzulkeran, euren iker-ikasiak batu nebazan: maisuarena, trebetasunean bakarrik zan; jakitunarena be bardina; arduradunarena, moldeeneko sail tokirako, zar-berritzeko burutakizun batzuk, gurdizkarentzako baino ez; langilea.., onek bai!, ekarri eban altxorra nire eritzirako. Itandu egin neutsonean, esan eban: "baina gu, zelan jainko joango gara orrei trebetasunean geiago egitera?"

Zergaitik?

Areik, brentsatan joten dabezelako ale geienak, eta brentsa bakotza ale bategaz urte guztian jo ta jo; gainera molde-ollak brentsa ondoan dagoz berotzen, prest egon daitezcan bear diranerako, eta eurak aldatzea bost-minutuan bakarrik egiten dabe; guk emen eun kilotik goragoko molde-mokorretan egiten doguzanak, eta aldatzeko ordu bat eta erdi gitxien bear doguzenak; gainera bost milla ale ilero geien, geien jo egiten doguzenak!

Ez bakarrik ori, amabi ola-tokitan banandutal. Eranztzun neutson.

Or ikusi nabazan gauza asko. Leenengoa: eurok (frantsesak) aurre-ikustekoak zirela; neurri aundikoak, iraunaldi batera elduteko, bai European, bai Munduko Salerosten ingurutan. Bestela, eurak dana egitekotan, beste-ainbeste lan-toki egin bear ebezan, eta aurrera begitu ez gero... Gainera, salerosketara bidaltzen ebezan mozkin guztiak, eurenak ziran!

Bigarrena: konturatzea, Frantses, Aleman, Ingles, Italo, Polaku eta abarren, makin edo tresneri guztia, mozkin amaitzeko eta saleerosketan agertzeko, euren asma-agiria zala, eta bai asmagiriaz babestuta. Orrek ezan nai dau, eurak zirela gauza baten egarria agertzen zanean salerosteko inguruan nortasunezko egileak.

Baina guk ez. Guk, makinak erosi eta beste aldean langilea jarri; bien-bitartekoa, ontzi-betea kentzeko eta utzitutakoa ezartzeko; au, Europa bete arte zan. Europa'ren egarria asetu zanean, iraun-aldi baten sartu ginan; eta or, eurak agertzen dira nortasunezko egileak; gu, alderantziz morroi!

Orren errurik, ez gendun euki, eun da irurogei urtetik onantza ez dauskulako sekula itzi gure nortasun-azterraldiko biderik zabaltzen.

Beste era batera, bagara errukarriak bai; alegin guztia egin gendulako dirua ondoratzen, ardurako arloan ezer kontuan euki barik: "orduak bear zan beste lantokiak egitean; atzerritarren esku-bearra ekarten ezeri begitu barik, eta abar".

1980, 81, 82, 83an azi ginan konturatzen, aiek zortasunezko amarkada biak zer ekarri euskuen: langabezia; atzerritarrez beteta egotea eta aurrerako bide illuna. Iru-rak, arazo geiago sartuaz, gure euskeraren eta askatasunaren argia lortzeko.

Franco'ren benetako gogapena zan ?. Ez dot uste!; ez ziren eltzen alako ulermeneko goi-mallara. Euren gogapena izkilluen indarrean egon zan, eta ori zeartuten dauana da: Franco'k, Euskadi'tik bazterreratu gura ebalu bur-nigintzako arloa, beren "Polos de desarrollo'rekin ainbeste erri-alde geratzeko, euren erritxoak itziaz, eta Euskalerriko jakituria zabaltzeko. Beti euki dabelako goga-

men-azpian, gu sekula ez garala geratuko askatasuna lortu arte.

Irugarrena: Franco bakarrik ez, baina bai izan zan gai, len esan dogun lez, Amerikarren babesean, ekonomian bide-barri ori zabalduaz, sartalde guztia diruaren jabetasunak iruntsita geratu zalako.

Jakin-bidea ebagi zalako, eta nik sarri esan dodan lez: "GURE GIZA GARAI ONTAN, LELOENAK BE, BERE EZAR-LEKUA GALDU EGIN DAU". Bide onek ekarten dauan ondorioa gibel-beldurra da; eta azken batez, bata-besteen ikusi-ezina; bai etxean, lantokietan, alderdietan eta leku guztietan. Bakotxa, beren lekuan egon ez gero: ardura, lotsagizun, begirune eta alkar ondo ikusiak gara. Dana dala, begitu, diruaren billa joateak zer ekarri euskun: "jakin bidea ebagitzea; alkar ezin ikustea; gibel-beldurra gure artean; geienak, beren ezar-lekutan ez egotea; bata-besteen ikusi-ezina; ardura-gabekoak izkuntza'ri buruz ? jan-edateko xautzaile izateaz (consumistas), lurrari atera egiten dautson edertasun guzti-ekin be, bete ezina eta borondateko indarrak ez eukite orrek neurribako gogoak geratzeko; gaztetasun azko lotu ezinik. Gizona aitzu eginda, guk egiten dogula lurraz diru ori, gure arteko ordearen neurrirako. Or, sasijainkoa! Eta lokatzakin eginda dagon lez, berez apurtzen asi dana; edo gizona erotzen asi dalako!, ainbaten arin urten bearezkoa beren eragipenetik.

Esandakoagaitik, itaun bat agertzen da emen: "zerekin alegindu bear gara..., indarrak ez badauka arrazoirik!". Argi dago, elburuaren bidea artu bear dogula, gure arrazoiak, arrazoizkoak izan daitezcan. Europa'ren aurrean "ERRI BAT" agertu daiten. Euren begiak zarratuta egonda be, ikusi egingo dabelako euren aurrean dagoana txikerra izan arren "ERRI AUNDI BAT" dala.

Eta emen, edestitik zear, betiko dei bat:

"Ez abil adore barik, izan adi argiagoo, eta ikasi eragozpideen arazo batzuk baztartzen. Euroi aurrez-aurre eraso egiteaz, zauritu baiño ez az egingo. Inguratu egizak!, eta ikasi arerioen indarrak erabilten. Ina dan lez, biurkorra izan adi; bai ta, aizpikorraren antzera gibel-aundi" (CHRISTIAN JACQ 1996).

ATUTXA tar PAUL
ZORNOTZAN 1998'ko EPAILLA'ren 17 an

